

IN MEMORIAM
Obituaries

JOŽE KASTELIC
1913-2003

Mojstrstvo besede ... Sintagma, ki se mi vriva v misli že vse od dneva, ko smo izvedeli, da je preminul Jože Kastelic

Najbrž bi ta opredelitev veljala zanj tudi, ko bi ga ne zaznamovalo vse, za kar ga razglašajo: arheolog, zgodovinar, književnik, umetnostni in literarni kritik, muzealec, akademski učitelj. V mojstra besede je namreč zorel že mnogo prej, predno je izšla njegova zbirka *Prve podobe* in je urejal antologijo slovenskega pesništva.

To mojstrstvo besede, ta Kasteličev prepoznavni znak ga je spremljal, kjer koli je deloval.

Spominjam se let, ko je veljal za arbitra besedne uglajenosti med prvimi slovenskimi muzealci in so mu na srečanjih s pozornostjo prisluhnili tudi kolegi iz drugih delov nekdanje skupne države. Ubesedovanje zgodovine, njenih dognanj, nemara še posebej likovnih ni naloga, ki bi ji bili meritorno kos kar vsi, ki so se zapisali humanističnemu poklicu in konkretno muzejstvu. Slej ko prej ostajata še tako zgovorna izkopanina ali naslikana podoba do neke mere enigmatični, če ju dodatno ne pojasni ali pa morda sploh šele razloži varuh, ki sta mu starini zaupani.

In dr. Jože Kastelic je to prelivanje arheoloških in umetnostnozgodovinskih skrivnosti v razumljivo govorico obvladal s suverenostjo, ki se je znala ogniti samozadostnemu akademizmu in populizmu.

Ničkolikokrat je v govorih ob muzejskih razstavah v Narodnem muzeju, ki ga je vodil vrsto let, še izraziteje pa v spremnih besedilih razstavnih katalogov izpričal, kako zelo prerašča ozko specialnost in se je v pravem pomenu besede sprehajal po širjavah kulturne zgodovine. Pri razstavi *Napoleonove ilirske province* je, denimo, po številu eksponatov sicer nekoliko redkobesedno prireditve obogatil z lucidno napisanim uvodom. Naslov *Slike ob razstavi* je domiselno spremenil po Musorgskem, v uvodu pa je kleno, a slikovito predstavil šest zgodovinskih segmentov in tako razstavo smiselno uokviril s potrebno pričevalnostjo. Izvolitev za univerzitetnega profesorja se je zdel logičen korak v karieri človeka s Kasteličevim diapazonom. Ker mi je bilo dano, da sem se po

letih sodelovanja v muzejstvu z njim ponovno več let srečaval v družini univerzitetnih učiteljev, mi je ostalo v spominu marsikaj, kar ga je profiliralo kot izrednega pedagoga.

Nekoč sem na vlaku ujel pogovor dveh študentov, očitno romanista in arheologa. Zapomnil sem si slednjega, zato ker je vznese-no opisoval Kasteličeva predavanja. »Moral bi ga poslušati« je dejal. »Tebi se najbrž zdi, da arheologi samo rijemo po zemlji, ne moreš pa vedeti, kako zna Kastelic arheologijo vpeti v čas in prostor!«

Čas in prostor pa sta zaživela v pogovoru z dr. Kastelicem tudi, kadar je beseda nanese na umetnostno zgodovino.

In če pustimo ob strani težaško plat arheologije in umetnostne zgodovine, izkopavanja na eni in konservatorske skrbi okoli sanacije spomenikov na drugi strani, med strokama v bistvu ni mej.

Prav to si začutil v pogovorih s Kastelicem: z enako gorečnostjo in uglajeno lahkotnostjo je govoril o kakem šempeterskem satiru ali nimfi kot na primer o motivu Rojstva na eni od naših fresk. In če smo se pogovarjali o baroku, sem ga občudoval, kako zlahka je v njem našel vzporednice z antiko. Nič drugače ni bilo s sodobno umetnostjo.

Z leti, ko je odšel v pokoj, smo ga redkeje videvali. Seveda smo sklepali, da duhovno ne miruje. Vendar, kakšen finale!

Pri petinosemdesetih je zablestel z zajetno *Simboliko mitov*, dve leti zatem s *Prešernom in antiko*, pa še z objavo svojih pesmi. Leta 1999 je brez slehernega zapisa moderiral več kot uro trajajočo predstavitev Šumijevega zbornika. Vsa Slovenija pa je bila priča iskrivosti njegovih misli v televizijski oddaji pred dobrim letom dni.

Ko je odšel za zmeraj, smo na ekranih spremljali, kako se profesorjeva roka kot v slovo dotika šempeterskih reliefov, o katerih je imel toliko povedati.

Kar sama se nam ponuja misel, da si je osebnost, ki je kot malokdo razvozlavala sporočila rimskih nagrobnikov, že zdavnaj postavila lasten epitaf. Na njegovi virtualni podobi bi morda lahko uzrli Ganimeda na poti k Zevsu, morda pa gosposvetsko poštno kočijo, ki pelje v drugi svet.

Mi pa bi si pri Prešernu, Jožetu Kastelicu tako dragem pesniku, izposodili dve misli. Najprej tisto o svetlobi, ki da bo iz pokojnikovih del, »gorela še onkraj Karonovga broda«. In pa drugo, da »naj se učenost in ime, čast tvoja, rojak, ne pozabi ...«

Sergej Vrišer

Govor ob komemoraciji 4. junija 2003 na Filozofski fakulteti